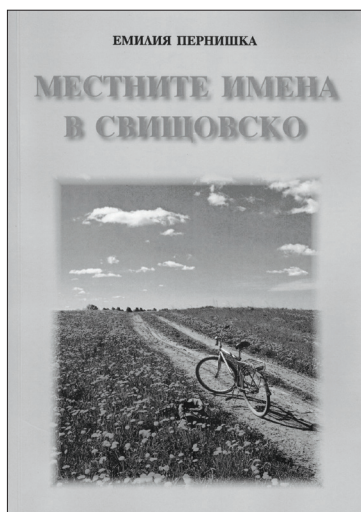

ТОПОНИМИЯТА В СВИЩОВСКО

Емилия Пернишка. *Местните имена в Свищовско*. София, 2012, 304 стр., ISBN 9789549268065

Сред учените ономасти е известно схващането, че с каквото и да се занимава един филолог в своя творчески път, в етапа на зрелостта си той неминуемо се насочва към етимологията и ономастиката.

Представеният нов монографичен труд на Емилия Пернишка само привидно и на пръв поглед може да съвпада с тази популярна представа.

Емилия Пернишка е сред най-изявените изследователи на българската лексика, словообразуване, лексикография, съпоставка на българския език с други славянски езици. Досега е публикувала 7 книги, над 190 статии, отпечатани в български и чужди издания, и редица различни речници.

Новоиздадената монография „Местните имена в Свищовско“ ни разкрива една по-малко известна област от нейните научните интереси. Тя има с какво да ни изненада. През 50-те години на ХХ в., когато се дава тласък на системните ономастични изследвания, авторката е студентка в Софийския университет. По иници-

атива на проф. Ив. Дуриданов тя се захваща с нелеката задача да изследва топонимията на бившата Свищовска околия. Неслучайно е избрано именно Свищовско, защото Свищов е нейният роден град.

На практика в разглежданата монография е залегнал топонимен материал, който представлява един от най-рано събраните онимни корпуси в нашето езикознание, гаранция за неговата относителна пълнота и сравнително най-голяма достоверност и надеждност. Е. Пернишка повторно обикаля селата на околията и през 80-те години, за да провери и допълни материала.

Представеното проучване е първото цялостно изследване на тази бивша околия, което обхваща 35 селища и 3324 микротопонима (местни, селищни и водни имена).

Още в самото начало на книгата авторката заявява, че се е ръководила от ономастичните образци за топонимни изследвания, прилагани в монографиите от периода 1952–1958 г., както и от изискванията на Програмата за топонимично проучване на околия (1956 г.) на Ив. Дуриданов. Това стриктно придържане към изискванията за монографично проучване на топонимията на нейния учител се споменава многократно от авторката, като се добавя и емоционалният мотив – почитта към паметта на изтъкнатия езиковед.

В структурно отношение монографията следва добре познатия модел за този род изследвания. Включва предговор, увод, три глави и речник на топонимията в Свищовско. В предговора Е. Пернишка ни запознава подробно с начините, по които е събран микротопонимният материал – за информатори са използвани възрастни местни жители, както и записи на топоними в исторически и по-нови административни документи.

В увода авторката се спира на значението на изследването на онимите и перспективата на подобни проучвания, като прави бегъл анализ на оним-

ните изследвания у нас и разглежда използваните ономастични термини. Наред с другите учени се споменава и проф. Й. Заимов, който „извършва значителна изследователска работа (предимно в областта на личните собствени имена)“ (стр. 10). В интерес на истината трябва да се добави, че огромната изследователска дейност на нашия виден ономаст е в топонимичната област. Някои от основополагащите му трудове са „Местните имена в Пирдопско“ (1959), „Заселване на българските славяни на Балканския полуостров. Проучване на жителските имена в българската топонимия“ (1967), „Български географски имена с -јъ. Принос към славянския ономастичен атлас“ (1973), „Местните имена в Панагюрско“ (1977), капиталният труд „Български водопис“, излязъл след смъртта му, и мн. др.

В тази важна част Е. Пернишка излага подробно целите на изследването: „1) да се установят и класифицират лингвистичните характеристики на топонимите; 2) да се представи събраният материал от района по установения в традицията начин – главно под формата на речник, защото така най-лесно се получава информация за всяка една от хилядите думи, за нейните форми и произход. В този речник [...] се дават географски познания за мястото [...] и най-важно – обяснява се смисълът на названието, прави се връзка с някои подобни имена в други райони“ (стр. 11).

Така заявените цели оформят недвусмислено заявеното от авторката намерение за изработването на отделен етимологичен речник. Такъв не се открива в монографиите на Ив. Дуриданов. В първата му монографична работа „Топонимията на Ломско“ (1952) има представен само азбучен показалец на имена; във втория му труд „Топонимията на Първомайска околия“ (1958) е приложен речник-показалец с имената и техните географски характеристики. Етимологиите на топонимите са разглеждани на различни места в текста. Е. Пернишка на практика се е убедила в удобството на този модел на изследване – превръща-

нето на речника на местните имена от приложение към топонимичния труд в основна част от изследването.

В главата „Кратък исторически очерк на района (кратки исторически данни за отделните селища в района)“ (13–82 стр.) са изложени общи исторически и археологически данни за Свищовско, посочена е и досега публикуваната историческа, краеведска и др. литература за него. Историческите сведения са представени кратко, без излишни подробности, напълно в съответствие със съвременните изисквания за едно ономастично проучване. От тях добиваме най-обща представа за етническия състав на населението по тези земи през различните епохи.

Споделям напълно изразеното от авторката мнение: „целта на такава проучване не е историята и смятам за ненужно увличането в такава насока, когато то не засяга имената на местности“ (6 стр.). В тази глава е направена кратка характеристика на всяко отделно селище, като се привеждат статистически, физикогеографски, исторически и археологически данни. Споменават се старите записи на селищното име, изброяват се родовете и местностните имена. Направени са и обобщения за старинността на топонимите във всяко отделно селище.

В тази част на изследването е използван изцяло моделът, който предложи Й. Заимов в труда си „Местните имена в Панагюрско“ (1977 г.) и който е най-използваният досега модел.

Главата „Езикова характеристика на топонимията в Свищовско“ (стр. 83–155) включва като отделни части произхода на имената; фонетичните, морфологичните и структурните особености на имената, които имат различен произход (български или чужд), образуването на топонимите, лексикалните особености на имената. Тук авторката е приложила един по-разширен вариант за езиков анализ на имената. Тази част на труда е изработена с голяма прецизност и вещина. Още в самото начало авторката заявява с убеденост: „тъй като задачите на изследванията върху българската топонимия са предимно лингвистич-

ни, основното внимание се насочва към езиковите характеристики – произход, фонетични или морфологични особености, строеж, словообразуване (и по-точно топонимообразуване) и номинативни особености, както и към произхода и семантиката на имената“.

Тук трябва да се обърне по-голямо внимание на частта в главата „Топонимообразуване“, която е посветена на вторичната номинация. Тук са систематизирани всички случаи на метафора и метонимия и са разгледани в пълнота, тъй като чрез тях са създадени много от топонимите в Свищовско, напр. *Гавана, Гладника, Петалото, Бабин зъб, Рунтавата бара* и др.

Като особено постижение на авторката на монографията трябва да се посочи частта „Лексикални особености на топонимите“. Разгледани са подробно старинността на имената, топонимната терминология, отразена в географските названия от района, семантичната мотивация на топонимите, синонимията и варирането на топонимите.

Е. Пернишка предлага и въвежда в изследването си идеята съществителните нарицателни, които се извеждат от топонимите, да бъдат означавани с втора част *-лекса*, или да се въведат *лекса-термини*, т.е. лексеми, означаващи обекти, напр. срещу *топоним, ойконим, зооним* да се използват съответно *тополекса, ойколекса, зоолекса* и т.н. Напр. хидролекси са *бара, блато, гърло, жилки, кладенец* и т.н., които са изведени от съответните микротопоними. Тази част от труда свидетелства за разгръщането и творческите търсения на един блестящ лексиколог.

В последната глава са представени изводите. Направени са многобройни задълбочени обобщения. С оглед на произхода 52% от названията са български/ славянски, а 33% съдържат българска/ славянска съставка; 5–6% от имената се определят като турски. По-слаби влияния има от румънски

език, които са проявени само в някои крайдунавски селища, напр. Прундата, Магаряца (стр. 157). В топонимията са оставили следи и други народности, които са населявали района – черкези, абхазии, татари и др. От голямо значение за езикознанието са регистрираните в онимите диалектни или старинни явления: наличие на ударение на последната сричка, старинни словообразователни форми (Чуклая, Виная, Лъщева), многобройни старинни лексеми (Дрънкова бара, Ракидата), възстановени са старинни тополекси (яруга, свиве, лакан, средулник, падало, перало, плазна) и др. (стр. 160).

Като допълнение, без да е посочено като отделна глава, е поместен и Речник на местните имена в Свищовско, който е изготвен според съвременните изисквания за ономастичен речник и по модел, прилаган успешно през последните десетилетия. В началото са обяснени начинът и принципите на неговата изработка. Доброто му оформяне е още едно доказателство за отличната работа на изтъкнатата лексиколожка – речниковите статии са изградени прецизно, посочената информация е стегната и без излишни подробности. Голяма част от предложените етимологии са приемливи. Трябва все пак да се припомним, че по принцип всяка една от предложените етимологии на топонимите е един от възможните варианти. Поради тази причина ономастичните етимологии в най-голяма степен са носители на субективността в този род изследвания.

Представеният труд запълва липсващите досега данни от Свищовския регион. Той представлява разработка с висока научна стойност, която без съмнение ще подпомогне различни бъдещи езиковедски и страноведски проучвания.

АННА ЧОЛЕВА-ДИМИТРОВА